

ПОКУЌНИНАТА ВО ГОРНА ПРЕСПА

Во мај месец оваа година етнолошката група под раководството на професор Бранислав Руски ја обиколи Горна Преспа и изврши научно испитување во следните села: Ковско, Стење, Леескоец, Отешео, Шурленци, Волкодери, Покрвеник, Прелубље, Д. Перово, Дрмени и Царев Двор. По тие села имав за задаток да собирам материјал за покуќнината, а специјално се задржав на дрвните предмети во куќата за кое сведенија добив од следните лица:

Поља Поповска од Стење 50 год.

Динка Митреска од Леескоец 70 год.

Василка Нескорица од Шурленци 57 год.

Донка Ивановска од Волкодери 60 год.

Фроса Гуновска од Д. Перово 66 год.

Васа Вангелова од Дрмени 73 год.

Мила Костева од Царев Двор 45 год.

Куќата е основа на населбата, и човекот настанувајќи прво се постанува да си согради куќа т.е. да подигне кров над главата, а по тоа се стара да се снабди со храна и други потреби за живот. Меѓу тие потреби се разните садови за домашна употреба кои со едно име се викаат покуќнина.

Каква ќе биде куќата, како што тоа беше нагласено во миналиот извештај, зависи пред сè од природата на крајот и од економските услови. Истите услови може да се речат и за покуќнината.

Ресенскиот крај е еден од доста богатите краеве, кој природата го е обдарила со разни природни убавини и богатства, има си свои типови куќи како и во нив покуќнина.

Покуќнината во овој крај во главно се состои од дрвени предмети кое покажува, да овој крај е бил богат со дрва кои биле исползувани од човекот за негови потреби било во куќата или надвор од неја како алат при работата му. Разбира се дрвата не биле зимани и исползувани така како човекот ги навоѓал во природата. Тој си ги преработувал и прилагодувал за едни или други сврхи. По рано не е имало специјално луѓе кој се бавеле со преработувањето на дрвото, туку секој селанин сам си изработуваше се што му беше потребно за во куќата, кога најповеќе е застапена куќата плетеница затоа што покуќнината во миналото е била многу по малобројно и едноставно, луѓето седеа и спиеа на земја, гола или покриена со слама или лисје и своите јадења ги готвеа на примитивен начин без да за тоа имат потреба од некој прибори при готвењето на храната или при јадењето.

По доцна со промените економски услови, со промените кои настануват во куќните типови, со ширењето и развивањето на куќата, кога се јавува куќа на два ката, веќе се јавува потреба од повеќе покуќнина. Со таа поголема

потреба печкуват по вештите и по окретните да ги изработуваат разните покуќински предмети повеќе и побавно од останалите и така се јавуваат како некој вид стручњаци. Така другите од нив почнуваат да купуваат готови предмети за свои потреби и овие луѓе се јавуваат како една врста занаетчи кои се групираат и чинат нешто како занаетчиски центри. Како најважни занаетчиски центри од кое Преспанското население најмногу купувале дрвени предмети се блиските Охридски села, с. Јавци Битолско и Гесен. Поред ова во некое село немало луѓе кои работеле некои дрвени предмети, но ни во едно село не сум случај да селаните од Преспа купувале предмети еден од друг. Јас мислам да дрвените предмети изработени во горе спомнатите места биле побавни и поарно изработени и затоа селаните од таму ги купувале. Како што спомнав порано кога е застапена куќата плетеница, направена сосем едноставно од шлет без оделенија, многу просто да во неја немало потреба од многу покуќини. Во неја немало ни кревети а луѓето спиеле на земја и тоа на рогозина плетена со врви.

Во куќата плетеница како важен покуќински предмет се пошви. Пошви тоа е дрвен сандак, кој стои на 4 нозе прилично издигнат од земјата во кој се месел и чувал лебот. Пошвите од тоа време се направени од просто дрво без никакви украси. На местата каде се составувале штиците т.е. на зглобовите има специјални удублења така да штиците се склопувале и учврстувале без да се потребни клинци. На местата пак каде клинецот е бил потребен учврстувале ги штиците со дрвени клинци/чивли/.

Соврата од тоа време исто така е направена од едно дрво од кое се изделани и носите на вратата. Истото важи и за другите дрвени предмети кои се тогаш употребувале.

Карактерно е за овој време што сите предмети биле направени едноставно, повеќе пати од едно дрво кои се тесла се дотерувале за да се добие саканиот предмет. Составувањето наѓу оделните делови на предметот ако тоа е било потребно се вршело преку зглобувањето или со клинци.

Подобна кога започнаа да се градат нови куќи не само со едно оделение а со повеќе, многу разбирливо е да се јавува потреба од повеќе покуќини така започнаа да се прават разни дрвени предмети потребни во куќата. Престана да се спие на земја на рогозина а почнаа да се праат кревети кои обично ги изработувале сами. Креветот е бил направен од чамово дрво и стоел на 4 нозе не многу издигнат од земјата. Формата му е повеќе четвртаста и на него спиела целата фамилија. Одгоре ставале рогозина покривка со мутава. Во една од оданите на куќата по ѕидот немало полица за оставање на разни предмети и емши. По тие полица во есен речеа круши и јаболка кои го покажува богатството на тој крај.

Во куќите на два ката постоело специјално одделение кое се

ника "куќа" каде било огништето. Во куќата се сместени следните дрвени предмети.

Соврите се тркалести и има некои на 3 или на 4 нозе. Од земјата се издигнати до 40 см. Каде е поголем број души во фамилијата толку поголема совра се прави а каде е помал број и соврата е помала. Освен овие тркалести соври има соври долги од 1 до 1.5 м. Тркалестите соври служеле за секојдневна употреба а долгите служеле за по свечани прилики како за слава, свадба и др. Соврите се прават од ч. амбо дрво. Освен оваа совра има и помало наречено-совре кое што служи за месене на зелини, печива, погани за сукање и др. Тие исто се направени како поголемата совра само што е помала. Покрај овие соври има таква совра наречена совра за размесување. На неја се размесува лебот. Долга е 1 до 2 м. и од предната и задната и задната страна има по две ноза. Лебот што се размесува се става на штици за леб кои се долги и се лопата /весло/ се фрла во фурната.

Сукало се прави од некое лесно суво дрво /најповеќе чамово/. Се употребува за развијање на жори.

Нощи служи за месене и чување леб. Нощите од оваа време се веќе поубаво направени и од надвор украсени со разни геометриски шарки тркала. Натрз нощите се преградејќи со една преграда на 2 половини. На едната страна се меси лебот а на другата го чуваат лебот. Одгоре има капак со кој се затвара. Под нощите стои една штица која служи за ставање на паници, чаши, кутији и др. Нощите ги купувале од Тесен или од Охридските села.

До нощите е столјарник направен од букони штици. Има четвртаста форма и не е многу издигнат од земјата. Служи за чување на столци.

До онакот на ѕидот се закачени соларник и лејчарник или како некаде го викаат лејчињик. Лејчарникот е направен од чамови штици со капак или без капак. Во лејчарникот се држат ланци и тоа дрвени. Меѓу ланците се навоѓа една поголема ланца наречена-бораца која служи за мачење при готвењето. Соларникот е исто направен од чамови штици. Тој служел за чување сол.

Дунџот го толчеле во толчињик или толчарник. Во него толчеле дум а во исто време служел за толчење сол.

Кога овчар оди во планина носи со себе си така наречени оклопци, направени од сирека. Тие служеле за носење храна како мача, урда, сирење и др. Вода носеле во коблији кои можат да бидат разни по големина едни помали а едни поголеми. Имат тркалеста форма а на горната страна има отвор и дршка.

За сукање на кори служи блуд. Тој е направен од дрво и има тркалеста форма. На крајот има една дршка. Освен тоа тој служи за покри-

ваве маица и за фрлаве лебот во црепца.

За матење на макеница служи бутин кој е во вид на каче но долго и тесно.

Кобел-направен од сирекови даски. Служи за молвење овца. Това е мало каче доста широко и ниско во кое може да се муве. Сирењато и урдата чуват во каџи направени од штици. Виното го чуват во бочки. Тие се големи и ги купуваа од Ресен.

Досега изнесов предмети кои се навоѓат во куќата, а сега ќе споменам некои предмети кои се навоѓат надвор од куќата.

Житото го чуват во гаждери плетени и тоа направени доста големи така да може да собира доста жито. Пчелката ја чуваа во мисер слично напраен како гаждер. За мерење на жито служи шиник направен од дрво. Од едната страна има една друшка и тоа малку свиткана. Освен за мерење на жито служи и за мерење на гра и др.

Корупки-тоа се уствари огромен дрвен сад во кој се чува жито или брашно. Направено е од цело стабло заедно со кората која е од на-тре изделкана. Димензијата на овие корупки е голема така да висината к ним достига од 1 до 2 м. Од надвор кората е убаво изделкана така да чини ако не сосем глатка површина то сепак е донекаде равна. Интересно е тоа што овие корупки без застапени повеќе во планинските села и мислам да се карактерни само за овој крај. Испрво погледнати дават впечатление како да е отсечен еден дел од стаблото и поставен под стреша во во куќата.

Досега изнесениите предмети се повеќе во куќата или надвор од неја кои непосредно му служат на човекот.

Во продолжение ќе изнесам некои дрвени предмети кои и служат на жената во преработувањето на волната.

За влечење на волната служат гребени кои се два вида. Едните се за на раце кои се направени од едно дрво на кои се стават големи зубци и тоа доста ретко. Волната се влечи и се добива основа која после се преде. Другите гребени се за на нозе. Тие се направени од едно дрво која има форма четвртаста. На него се стават зубци кои се помали и густо поредени скоро едно до друго. Тој гребен со кој што се влечи има и драка а другата нема бидејќи се става долу меѓу нозете близу до стопалата. Со влечење на волната се добива пластон кои после се преде од кои што се плетат чораци, фанели и др.

Други предмети со кои се служи жената се урки. Тие се направени од буково дрво или храстово. Служи за прарење волна.

Освен урки за прарење служи и вретено.

Справа која што служи за ткаење е разбој. Скоро во секоја куќа

во овој крај има разбој. На разбојот работаат обично постари жени. Разбојите ги купувале најчесто од с. Лавци Битолски или од Тесен бидејќи таму биле поубаво изработени.

Разбојот е составен од две штици, една од десната а друга од левата страна. Од штиците нагоре се издигат две рамиња од една и две од друга страна. Долу се навоѓат две ногалки две од пред и две од зад. Од предната страна се навоѓа предно кресно, тоа е подебело дрво а на за е задно кресно. Од десната страна се навоѓа предна тегачка, а од левата назад задна тегачка. После тоа иде брдо со брдила. Брдото е направено од трека. После брдото се ништи/ништи/ на кои се навоѓт шкрипци или кошнички со тркалиња. На платното каде се ткае се стават прачки кои што се викат ценоп. Таму каде што се седи се вика праце за седење. Долу каде што се стават носете се вика подлошка. На задната страна на разбојот се става железно или потешек камчи за да држи тежина. Друг дел од разбојот е солка. Таа е составена од една цевка и напре во неја се навоѓа тел кој што се вика пртец. Од едната страна се става пердуче за да не може да излезе пртецот. На разбојот се ткаат шајаци, платна, бовчи, торби, перници и др.

Сите алати за преработувањето на земјата или за други потреби макар и да се направени од железно или нешто друго имаат дрвени дршки убаво и глатко изработени.

Денеска со издигањето на новите куќи, како куќа на високо ко углед на градската, се воведува во неја нова покуќнина како е таа во градот. Се купуваат железни кревети, столони, маси и др.

Милица Орбанова
студент етнолог

бутил

кобуца

1971 6

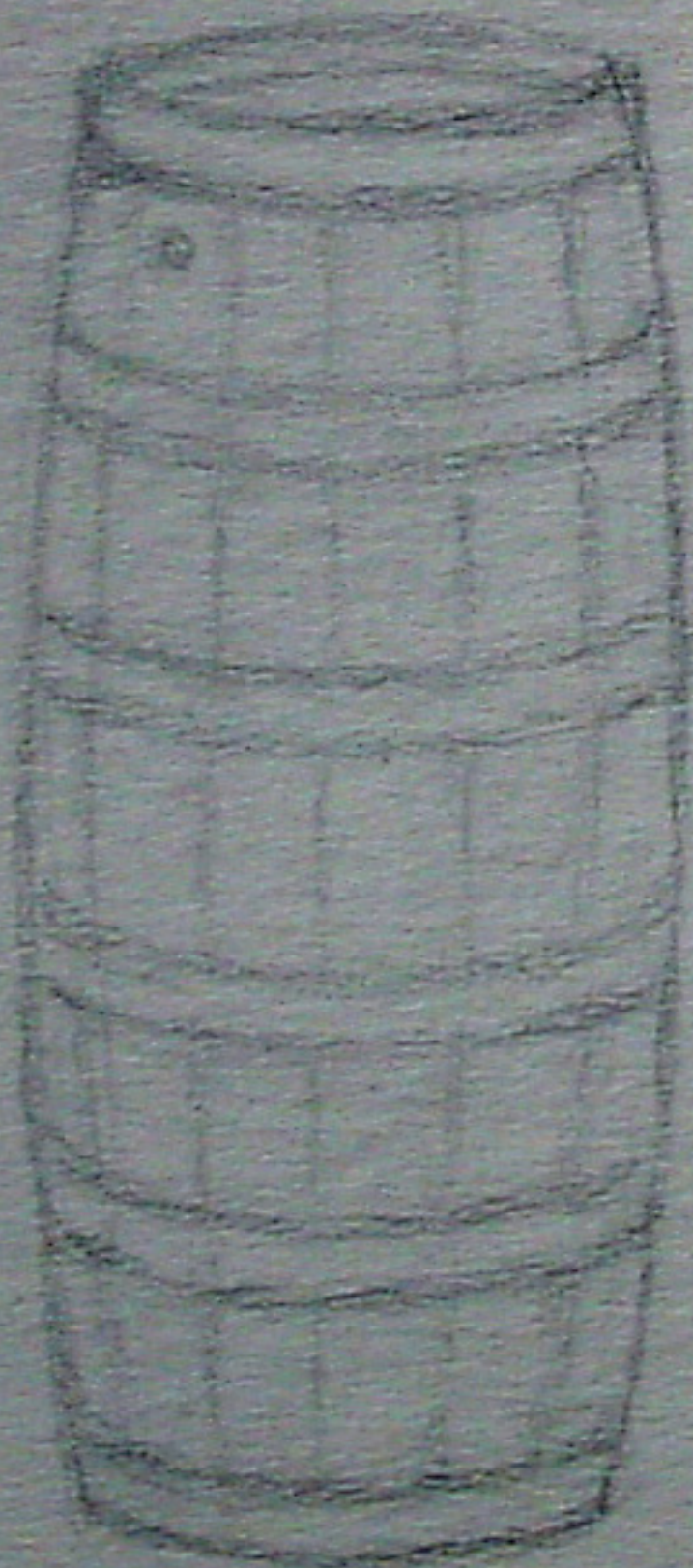
кобка

197/7
непритяз

Sorua

197/8

scoder

Отъашва:

Кокѹтшиа ло јуѹзападна Треса

1949 XI, 24

LIBRARY
1949